# СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Число 167. — Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 19. липня, 1924.

VOL. XXXII. — No. 167. — Jersey City, N. J., Saturday, July 19, 1924. — THREE CENTS


## Чутки про пляни висилки кораблів до Бразилії.

**ЧУТКИ ПРО ПЛЯНИ ВИСИЛКИ КОРАБЛІВ ДО БРАЗИЛІЇ.**

ВАШІНҐТОН, 17. липня. — Американський уряд має застановлятися над питанням висилки воєнних кораблів на бразилійські води для охорони американських інтересів (горожан і маєтків) підчас тамошньої революції.

### СВАРУТЬСЯ ЗА ТЕ, КОМУ ЛА ФОЛЕТ БІЛЬШЕ ПОШКОДИТЬ.

ВАШІНҐТОН, 17. липня. — Провідники републиканської партії видали публичну заяву про свої здогади про вплив кандидатури Ла Фолета на вигляди републиканської побіди. Виходилоби, що републиканські провідники не бояться сеї кандидатури, бо вони сподіються, що Ла Фолет відорве від демократів більше голосів, як від републиканців.

Демократичний заряд видав собі зовсім подібну заяву, в котрій кажеться, що Ла Фолет певно відорве богато републиканських голосів та поможе до демократичної побідя.

### ВЕСТ ВЕРДЖІНІЯ НЕ ХОЧЕ ДОПУСТИТИ ДО КАНДИДАТУРИ ЛА ФОЛЕТА.

ҐВІЛІНҐ, Вест Верджінія, 17. липня. — Ґенеральний прокуратор стейту Вест Верджінії заявив, що сенатор Ла Фолет не має права поставити своє імя на лісту кандидатів на уряд президента Злучених Держав у сьому стейті, бо він не сповнив законних вимог, обовязуючих кандидатів нової партії, обовязуючих в сьому стейті.

### КУЛИДЖ ПЛАНУЄ ВЖИВАТИ РАДІЯ В ВИБОРЧІЙ АҐІТАЦІЇ.

НЮ ЙОРК, 17. липня. — Голова републиканського комітету заявляє, що президент Кулидж буде промовляти не лишень в ріжних містах, але й буде вживати в своїй виборчій кампанії радія (бездротного телефону).

### НЕ ХОЧУТЬ ОБНИЖИТИ ЗЕЛІЗНИЧИХ ОПЛАТ.

ВАШІНҐТОН, 17. липня. — Федеральна комісія для межистейтової торговлі відкинула домагане фармерських орґанізацій, щоби обнижити оплату за перевіз фармерських продуктів.

Комісія подала за причину відмови те, що послідними часами ціна рільничих продуктів значно піднялася.

### СПУСТИЛИ НА ВОДУ НАЙБІЛЬШУ ПІДВОДНУ ЛОДКУ.

ПОРТСМАВТ, Ню Гемшер, 17. липня. — В корабельних варстатах американської фльоти спущено нині на воду нову підводну лодку „Ві-1.", котра є два рази більша, як найбільша підводна лодка, досі збудована.

Вона має 341 стіп довжини, має 2,161 тон містоти та буде мати приміщенне для сімох офіцирів та 80 мужви.

### ШУКАЮТЬ ЗЕЛІЗА БЕЗ РЖІ.

ПИТСБУРҐ, ПА, 17. липня. — Великі сталеві фабрики в сій околиці роблять тепер спроби з ріжними винаходами стали, яка не піддається ржі, та зеліза, яке не дістає пятен.

Інжинери кажуть, що в короткім часі вже спроби увінчаються доспіхом.

### ЗА ДОБРЕ ІМ ЖИВЕТЬСЯ.

НЮ ЙОРК, 17. липня. — Голова одної великої асекураційної компанії пише в одній поважнім тижневику статтю, що після обрахунків сього підприємства послідними часами сильно зростає число самогубств серед американських богачів. Зате серед всего населення се число лишається таке саме.

### ВЕЛИКА ПОБІДА ПРОТИВНИКІВ ПРОГИБІЦІЇ В САСКАЧЕВАНІ.

РЕДЖАЙНА, Саскачеван, 17. липня. — Докладне перечисленне голосів в справі прогибіції в канадійській провінції Саскачевані показує, що проти прогибіції віддано майже в двоє тільки голосів, як за нею.

На місце прогибіції буде заведена продаж алькоголічних напитків урядом провінції (горівчана монополка).

### БУРЯ У ПІВНІЧНО-ЗАХІДНІЙ ЧАСТИ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ.

ОЛБАНІ, 17. липня. — Сколицю гірського пасма Адирондакс навістила громовиця, яка в богато містах перервала навіть трамваєві получення межи оселями.

Підчас бурі згинуло в ріжних містах Нової Анґлії троє людий.

### ЗВОЗЯТЬ СКАРБИ ЧУЖИХ НАРОДІВ.

КЕМБРИДЖ, Месечузетс, 17. липня. — Виправа Гарвардського університету для дослідів Азії привезла нині сюди всякі старинні річи незвичайної великої вартости.

Є се всякі памятники буддійської віри й штуки; рукописи, яким по 2 тисячі літ; молитвослови; тощо. Їх виставлено на публичний вид, а провідник виправи уряджує про них відчити.

### А УКРАЇНЦІ ДЕ?

НЮ ЙОРК, 17. липня. — На літні курси на Колумбійськім університеті записалося сього року 467 студентів. Сі студенти належуть до 49 народів. З одного Китаю є 106 студентів, з Канади 74, з Порто Ріко 49, з Япану 34, з Росії 20, з Филипин 20, з Італії 13, з Німеччини 18, Греції 12, Куби 10, а Вірменії 9, з других по кілька.

### ПРОДАЮТЬ ШЕРИ ЗЕЛІЗНИЦІ РОБІТНИКАМ.

НЮ ЙОРК, 16. липня. — Нове підприємство підземної зелізниці „Бруклин-Манґетен Транзит Корпорейшен" предкладає своїм робітникам на продаж свої шери. Дає воно нагоду робітникам купити такі шери по 9 долярів низче біжучої ринничної ціни. Таких шерів предложено робітникам 15,000.

### 2 ЖИТТЯ ЗА 4 ДОЛЯРИ.

Ню Йорк, 16. липня. — На шофера публичного авта Даспара Касабіяна, переїзджаючого 136-ою улицею на горі міста закликали 4 Мурини переходячі вулицею. Думаючи, що вони хочуть наняти авто, він підїхав до тритоару. Та ледво він станув, як Мурини наставили до нього револьвери та казали підняти руки. Він сповнив їх приказ, а вони взяли від нього всю готівку, яку він мав. Рівно 4 доляри, які він того дня заробив. Однак, як вони лишень обернулися, він кинувся за ними, кричучи на прохожих задержати їх. Один з них обернуся та вистрілив до нього три рази, але схибив. Рівночасно напасники розділилися на дві пар і почаливтікати. Шофер біг далі за одною парою. До нього прилучився по якомусь часі оди полісмен, а відтак ще один. Всі вони загнали втікачів до одного дому. Тут напасники побігли на дах. Полісмени й шофер за ними. Побачивши полісменів з витягненими оба настрашилися так, що без вагання скочили з даху, на дбугий низче положений дах слідуючого будинку. Та не доскочили його. Оба звалилися просто в долину, на цементований брук подвіря. Коли повже були не живі.

### ЛЬОРД КЕРЗОН ІСТОРИКОМ.

Бувший визначначний анґлійський дипльомат і міністер Керзон працює тепер над великою студією про Наполеона.

### ЗАСУД ПОЛЯКА-УРЯДНИКА ЗА НАРУШЕННЯ ПРОГИБІЦІЇ

Дітройт, 13. липня. — Перед місцевим федеральним окружним судом відбувалася довга судова розправа проти цілого ряду визначних мешканців м. Гемтраку, обжалованих за змову нарушувати прогибіційний закон. Меже обжаливаними ставали навіть Єжевскі, майор міста Гемтраку, та Возіньскі, бувший комісар поліції того міста.

Розправа покінчилася засудженнем обжалованих. Лава присяжних суддів признала їх винуватими закиненого їм злочину,а суддя засудив обох згаданих урядників на два роки вязниці кажного та на 10.000 долярів.

Попри них ставали на суд та були засуджені ще й другі Поляки, як Стефан Колодзей, Ян Костанецкі, Владислав Ковальскі Міхал Міллер, Юзеф Папеж Якуб Вечорек, Ян Чайда,Є. Курчак, СтефанФальковскі та Владислав Чарнецкі

### РАДЯНСЬКИЙ „РУБЕЛЬ"

Це ні більше ні менче, як звичайний банкнот. Московські радянці хваляться, що вони викинули з назви своєї держави „російський" щоб це не виглядало на якусь висшість російської пануючої нації. Але ось той самий „рубль". Банкнот хороший, з доброго паперу, обрахований в золоті, але все на нім російське. Тільки на одній сторінці є кілька слів по українськи, по білоруськи і ще якимись двома мовами, а то знов все російське. Та й то по українськи він називається чогось не карбованець а карбованец. Аме найцікавійша окраса в середині: напис між прапороми. Подумавби хто, що між червоними... Нічого подібного; — прапори найзвичайніщі трикольорові — біло-синьо-червоні. Правдива спілка московська.



### РЕКЛЯМОВА КОНВЕНЦІЯ ПРОТИ ВІЙНИ.

Лондон, 16. липня. — Межинародна конвенція реклями (адвертайзменту), що радила тут кільканайцять днів, покінчила нині свої наради.

Послідного дня принято резолюцію проти війни та рішено бороцися проти повторення світової війни через безсторонне подавання всіх фактів до публичного відома.

### ПОЧАЛИ АҐІТАЦІЮ ПРОТИ АНҐЛІЇ.

Париж, 17. липня. — Французькі націоналістичні ґазети почали нагло нагінку проти анґлійської політики. Пишуть вони, що Анґлія своєю політикою загрожує Франції та підпомогає Німеччині.

### УКРАЇНКИ НА СВІТОВІМ КОНҐРЕСІ.

З Берліна повідомляють, що в днях 21—28 мая, с. р. відбувся в Копенгазі, столиці Данії, з'їзд Інтернаціональної Ліґи Жінок. Від Національної Ради Українських Жінок були на цім з'їзді Софія Русова з Чехословаччини та Ганка Чикаленко з Німеччини.

Обі вони завзято боронили справи Українців в Східній Галичині.

### ПОЛЬСЬКА СВОБОДА ПРЕСИ

У поміщенні редакції польської „Трибуни Робітничої", у Львові переведено ревізію, арештовано начального редактора Адольфа Лянґера і ред. відповідального Володимира Кізлика, обвинувачених у головній зраді. Редакцію та адміністрацію опечатано і часопись завішено.

### НА ЧІМ ПОЛЬЩА ЩАДИТЬ?

Кожний арештант коштує Польщу 400.000 Мп. (словами: чотириста тисяч) або 12,000.000 місячно. Дійсно ніде на світі не може арештантам краще поводитись, ніж у Польщі. За чотириста тисяч в теперішних часах можна переїстися. Тому й не диво, що величезний відсоток арештантів недомагає... від обжирства. За те на жінку, або дитину урядника держава платить по 16 зол. і 20 сотиків місячно, отже 28, 836.000 Мп. Виходить, що удержання жінки або дитини коштує трошки більше, як вдвоє ніж арештанта.... На днях був він навіть у Львові та мав оглядати з великим зацікавленням захист для „емеритованих" учених на Кульпаркові, де удержання також дуже дешеве.

### „ВЧИНКИ" МАҐНЕТУ НА БРИТІЙСЬКІЙ ВИСТАВІ.

Публика, що відвідує інжинерський відділ державної великобританської вистави під Лондоном примушена звертати пильну увагу та зуживати багато енерґії не на саму виставу, а на всі металеві річи, які має при собі, бо притягає їх величезний маґнет, що приміщений саме в тому відділі. Необережні відвідувачі, що не віддали металевих предметів на переховання при вході, потратили таким чином шпильки від капелюхів, волося, краваток а навіть цілі парасолі, які їм насильно виривав із рук маґнет. Маґнет важить 6.720 фунтів.

## Перше непорозуміння на конференції аліянтів.

ЛОНДОН, 17. липня. — В так званій політичній комісії аліянтської конференції для справ воєнного відшкодовання що почалася вчора в сьому місті, прийшло до першого непорозуміння межи Анґлією а Францією.

Ходило тут о питанне, які кроки малиби зробити аліянти на случай, якби Німеччина перестала сповняти свої зобовязання після пляну Доса. На анґлійську думку, нарушенне малоби відноситися лишень до проекту Доса, а ствердити його малиби всі аліянти, а на французький погляд нарушенне малоби відноситися до версайського договору і на случай його нарушення Франція малаби виступати на свою руку.

Спірного питання ще не полагоджено. Французи не хочуть уступити Анґлії, бо на їх думку таке уступство віддавалоби їх у руки Анґлії та Злучених Держав, а Анґлійці добачують у французькім пляні не полагодженне питання, а ще дальше його замотанне.

### НІМЕЧЧИНА ХОЧЕ ПОДАТИ СВІЙ ПЛЯН РЕПАРАЦІЙ.

БЕРЛІН, 17. липня. — Німеччина не хоче ждати на аліянтську згоду на плян полагоди питання репарацій (воєнних відшкодовань), але задумує виступити зі своїм пляном. Німецький парлямент саме задумує ухвалити закон про проект Доса.

### АМЕРИКАНЦІ ОБІЦЮЮТЬ НІМЕЧЧИНІ ПОЗИЧКУ НА СЛУЧАЙ УХВАЛЕННЯ ПРОЄКТУ ДОСА.

БЕРЛІН, 17. липня. — Американець Овен Янґ заперечує чутку, що його йменовано до якогонебудь аліянтського кокомітету для справи полагоди репараційного питання; а рівночасно в розмові з німецькими ґазетярами заявляє, що американські банкирі певно дадуть Німеччині позичку, якщо лишень аліянти приймуть плян Доса.

### БОРОТЬБА МЕЖИ ТРОЦЬКИМ ТА ЗІНОВЄВИМ ВЕДЕТЬСЯ ДАЛІ.

РИҐА, 17. липня. — Боротьба межи Зіновєвим а Троцьким за панованне по Леніні ще не покінчена. Послідними часами позиція Троцького поважно скріпилася головно завдяки воєнним чуткам та льояльности червоної армії.

Большевицькі ґазети, які послідними часами бойкотували Троцького та не подавали ніяких його заяв, тепер стали друкувати його навіть давнійші промови.

Кажуть, що сей зворот не означаєще, що Троцький перепросився зі своїми ворогами Зіновєвим та Сталіном.

### КИТАЙ ПРИМУШЕНИЙ РОБИТИ КРОКИ ПРОТИ ВЛАСНИХ ЗАГОВІРНИКІВ.

ВАШІНҐТОН, 16. липня. — Під натиском европейських держав та Злучених Держав китайський уряд мусів приказати провінціональним урядникам у південнім Китаю почати сильні заходи проти всяких аґітаційних заговорів проти чужих держав.

### З БРАЗИЛІЙСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.

МОНТЕВІДЕО, Ураґвай, 17. липня. — Втікачі з Бразилії доносять, що революційні війска відносять побіди. Федеральні війска уряду мають уникати рішаючої битви, що втікачі пояснюють їх свідомостю своєї слабости.

### АЙРИСЬКІ РЕПУБЛИКАНЦІ ВИТАЮТЬ ДЕ ВАЛІРУ НА СВОБОДІ.

ДАБЛИН, 17. липня. — Рамон де Валіра та Стек, провідники айриського руху за повною независимостю від Анґлії, котрих випущено вчора на свободу, відвідали нині републиканський клюб у місті, де їх прихильники урядили їм велику демонстрацію. Ані один ані другий провідник, однак, не виголосив при тім ніякої промови ані не видали вони також ніякого маніфесту.

### ПАПА ПРОГОЛОШУЄ НАГОРОДУ ЗА СКРОМНУ СУКНЮ.

РИМ, 17. липня. — Ватикан умішується у рух дієцезальних клюбів католицьких жінок проти нескромих одежий.

В тій ціли проголошено, що дасться золоту медалю тому клюбови, який виробить модель скромної, модної та гарної жіночої одежі. Клюб, що хоче запобігатися за таку медалю, мусить наперед доказати, що нескромна одіж є дійсно глупа, варварська та дика, а відтак показати, як має справді виглядати скромна сукня.

### ЛЕТ АМЕРИКАНЦІВ ДОВКОЛА СВІТА.

ЛОНДОН, 17. липня. — Американські летуни виїхали нині з летничого поля в Кройдоні та по трох годинах лету приїхали до місточка Бро, де вони відпочинуть самі та віддадуть свої машини до нової направи, щоби їх у той спосіб приготовити до лету почерез Атлянтийський Океан.

### АНҐЛІЙСЬКИЙ ЛЕТУН ТЕЖ ЛЕТИТЬ ДОВКОЛА СВІТА.

ТОКІО, 17. липня. — Анґлійський летун Стуарт Мекларен, що летить довкола світа, пропав кілька днів тому в дорозі межи озером Тошімое на японським острові Стофору, а японською столицею. Близчих подробиць пригоди літака ще не подано.

### НОВИЙ ОСЯГ ЛЕТУНІВ.

ПАРИЖ, 17. липня. — Два французькі летуни зробили нині новий осяг у летництві. Вони удержувалися у воздусі без перерви (не вісідаючи на сушу) через 37 годин 59 мінут. В той спосіб вони побили недавний американський рекорд о цілу годину та 54 мінути.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

| SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy | | ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи. | |
|---|---|---|---|
| One year | $ 7.00 | На рік | $ 7.00 |
| Six months | $ 3.75 | На пів року | $ 3.75 |
| Three months | $ 2.00 | На три місяці | $ 2.00 |
| Foreign and Jersey City Rates. | | В Джерзи Сіті і загараницею. | |
| One year | $10.00 | На рік | $10.00 |
| Six months | $ 5.00 | На пів року | $ 5.00 |
| Three months | $ 2.75 | На три місяці | $2.75 |

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

# КОМУНІЗМ ЗАГНИВАЄ.

Кілько разів наша ґазета подала вістку про злий стан господарства або маетку советської Росії, тільки разів аґенти большевицьких комісарів уважали своїм обовязком відгавкати на нас ті охляпи, які вони дістають з Москви. Та собачий лай, відомо, економічного стану Росії ні України не поправляв, і з Росії та України, що далі, то ще гірші йшли вісти. Послідними часами всякий, хто хоче писати про страшне положенне робітників або селян в Росії та на Україні, вже може не наводити ні одного слова з „контрреволюційних" жерел, а може вдоволятися самими цитатами з большевицьких газет та зі заяв самих комісарів.

Для приміру лишень можнаби навести слова Троцького, сказані ним на зборах російської комуністичної партії в Москві. Говорив він про стан комуністичної партії межи иничим таке, мимоходом торкаючи теж питання маєткового стану селян та робітників:

„Надзвичайний роскл'ад у нутрі партії треба приписати двом причинам. З одної сторони, режім (правління) у партії є нездоровий, фальшивий до самих основ. По друге, робітники та селяни невдоволені своїм тяжким економічним положенням, викликаним не лишень неминучими обставинами, але й основними хибами економічної політики.

„Селяни знова невдоволені через те, що межи цінами на продукти, а земельними податками панує величезна ріжниця. Тяжкі податки відчуває все селянство. Невдоволення селян викликало велике невдоволення серед робітників. Наслідком зміненого становища робітників змінилося відношення в партії. В партії повстали ріжні опозицийні групи, а їх число з кождим днем щораз більше зростає.

„За послідного півтора року в партії виробилася так звана секретарська пошесть. Партійні робітники, які давнійше не проявляли в совєтах ніякої здібности до виконування організаційної роботи, тепер нагло стають секретарями советів і яко такі рішають по диктаторськи про найтруднійші економічні справи, про які вони не мають найменчого поняття. Ціла машинерія партії перемінюється під впливом сеї пошести в бюрократичний апарат.

„Мої зусилля, які поробив за півтора року для боротьби зі сим, не дали ніякого висліду. Тому й партія може легко кождої хвилі станути перед страшною крізою.

„Найважнійшою точкою теперішного положення є величезна ріжниця в цінах рільничих продуктів та в цінах промислових товарів. Ся ріжниця означає упадок нової економічної політики, бо для селян се байдуже, через що вони мусять давати за дві пачочки сірників пуд (40 фунтів) збіжа.

„Найважнійші економічні питання вирішуються нині в центральнім комітеті поспішно, без застанови, без конкретного пляну. Економічне життя йде без проводу. Хаос (безладдя) йде з гори."

# ПЕРЕСЛІДУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

В польськім соймі польські міністри виголошують широкі славословія про польські порядки, про польські закони, та про польські способи розвязки національного питання. Недавну таку промову виголосив у соймі польський міністер освіти Міклашевскі. Сю промову навіть україножерні газети назвали гарним доказом, що міністер є добрим професором, але кепським міністром.

Рівночасно з тим, як для себе та зовнішного світа говориться промови на звеличання розвязання національного питання в Польщі, переслідується далі всякий обяв національного руху серед кождого народа, захопленого польською владою. Не то що національного питання не розвязано, але не розвязано навіть релігійного питання, яке по других краях Европи розвязано вже дуже давно.

Церковну політику польського уряду та польського народу супроти чужих церков характеризував добре посол Хруцький, голова українського соймового клюбу. Він промовляв так:

„Політика [illegible] є ворожа і прокон[illegible]туційна. Церква не може володіти своїм майном, церкви перемінюється на костели, при вжиттю насильств і святотацтва. Тільки собор може розпоряджати церковною землею, так як в католицькій церкві, мусить усе діятися в порозумінню з Римом. Уряд насилує церковну самоуправу, накидує її свій устрій, чотирьох непокірних епископів усунено, а наслідком тих відносин було убивство митрополита Юрія Смараґдом. В справі автокефалії уряд звернувся до царгородського патріярха, хоча його думка не є міродатною. Старости вимушують на православних духовниках згоди на автокефалію. Епископів назначує уряд, себто міністр освіти став патріярхом. Уряд сконфіскував отвертий лист населення до своеї церковної влади.

„Тепер має уряд зменшити число православних парохій о 60 проц. І реалізує цей проект, не дивлючись на протести навіть покірного Дионізія. Домагаємось тільки, щоб уряд лишив православне населення в спокою, щоби забув про істнування церков, а тих 160.000 золотих, які призначив на „инші віроісповідання", хай собі сховає. Вносимо на очеркнення з преліміярія цілої суми 160.000 золотих..."

# ІТАЛІЙСЬКИЙ ФАШИЗМ А УБИЙСТВО МЕТТЕОТІЯ

(Оригінальна допись „Свободи" з Відня).

II.

Італійці — це народ палкий, палкий темпераменту, і лише в тім біда, що його вдача податлива на сильні враження — так само скоро на них забуває. Італієць легко запальний, але цей огонь соломяний і скоро гасне.

Тота народна вдача відбивається також і в політиці і тому не легко витворити між італійськими робітниками такої зрівноваженої, спокійної а здисциплінованої партії як німецька, або австрійська (також німецька) соціяльна демократія. — Італійці все давали найбільше число замаховців на пануючих: і так австрійську цісареву Єлисавету, і так короля італійського Гумберта забили Італійці. Це народ — як сотворений для анархістичної пропаґанди, для „політики діла" в стислім значінню. Італійці — це найбільші ножівники на світі, а штилет — був все найбільше улюбленою збруєю у них.

Італієць — нетерпеливий і хотів би се, у що він повірив, чого він собі бажає — якнайскорше зреалізувати, перевести в життя. Йому нема як чекати на „історичний розвій", він хоче його сам „приспішити" — чи то бомбою чи штилетом чи хочби так званою „діректною (безпосередною) акцією". — І власне по світовій війні маса здемобілізованого робітничого народа постановила в короткій дорозі та ґрунтовно зробити лад зі „суспільним ладом" — чи там безпорядком. „Фабрики є в руках капіталістів, що нас визискують? А щож легшого як нам самим забрати ті фабрики в руки, а фабрикантів зі всіми їх директорами, та веркфірерами (босами) нагнати до сто чортів? Подумали, постановили та зробили — хоть на добре їм та „діректна акція" не вийшла.

До неї однак заохочували і її в життє переводили так сказати нижші шаржі робітничі, від котрих глибшого вгляду в покручений процес суспільних відносин не мож було домагатися.

Але і робітничі ґенерали не далеко відбігли від токої короткозорої фільозофії.

Міщанський демократ Нітті зробив був по окінченю світової війни соціялістичним провідникам предложенне щоби їх партія разом з демократами та републиканцями сотворили правительственний бльок (союз), та щоби цей бльок усунув короля, проголосив републику і занявся переведенням в життє доконечних соціяльних реформ. — Та італійські соціялісти хотіли відразу — мов та московська „капитанская доч" і „невинность соблюсти і капитал пріобрісти", а радше зрекся навіть всякої можливости якихсь реальних зисків для своєї кляси, коби лиш їх партійна „невинність" позістала вповні непорочна!

Вони на конґресі в Больонії заявились притти якоїнебудь коаліції з буржоазними демократами та републиканцями бо, як казали — тяжко сподіватися, щоби заступники міщанства сталися з орудіїв капіталістичного панування — орудіями [illegible] визволення робучої кляси!

Як [illegible] — дуже засадничо, прінципово сказано, та заразом і нерозумно, так як визволенне тої кляси мусить іти ступенями, а позискавши оден ступень і збільшивши свої сили — може робітнича кляса з тим більшим напором приступити до здобуття другого. — Треба було при помочи міщанських поступовців розширити підстави демократії, видати нові суспільно-політичні закони та поставити в цей спосіб свою клясову орґанізацію на нових кріпких підставах.

Але італійська голова цего не зрозуміла, вона хотіла „невинність соблюсти"!

Другим таким приміром політичного безголовя була відозва соціялістичної партії видана в 1920 р. заходи громадських і провінціональних виборів.

І у ній пустилися вони знову на „чистоту" і заявили виразно, що вони вступають в громадські ради не тому, щоби старатися взагалі о добро населення, але лише для оборони специяльних інтересів пролетаріяту, знаних, противних засадничо міщанським!

Було се очевидно політичним штубацтвом, бо межи клясою (все нечисленною) капіталістів а пролетаріятом, є ще ріжні ступені (згадаємо лише от хочби напів пролетарівську інтеліґенцію), котрих дуже многі інтереси є спільні з інтересами чисто пролетарівської верстви!

Італійські соціялісти пустившися на таку прінциповість мусіли бути отже згори приготовані на неудачу.

Та це всьо було би еще дрібниця; хочете бути безсильні політично — це ваше діло. Але коли вже по власній волі маєте в руках місто модерної збрі звичайну мотику — то не пускайтеся з нею на сонце. Та італійське робітництво так таки і зробило: не маючи реальної сили в своїх руках, розбите до того на соціялістів, анархістів та комуністів — воно взялося до „діректної акції".

Почалися обсаджування фабрик проганяня директорів та веркфірерів, а безглуздість цеї тактики показалася вже дуже скоро: нові посідачі не були вишколені до ведення фабрик не мали потрібного капіталу обротового, не мали звязей з купцями набуваючими товар, котрі впрочім їх відразу збойкотували.

Але що більше капіталісти взялися до само оборони, а по їх боці станули не лиш безправне військо, котре з початку навіть симпатизувало з робітництвом, але чимраз кріпша організація фашистів, котрі — націоналістично настроєні не могли обоятно дивитись на це, що через таку „дику соціялізацію" підривається національна продукація.

„Il fascio" (читай: фашіо) означає союз а в послідних роках минувшого століття були славні того рода союзи зорганізовані між сицілійськими селянами їх провідником Дефеліче.

По світовій війні зачали повставати в Італії знову такі фашистські товариства, але вже з иничим, чисто націоналістичним характером. Належали до них головно здемобілізовані офіцири, студенти, та взагалі молоді люди, котрих війна струтила зі звичайної житевої дороги.

Ті товариства мали в собі з початку навіть щось ідеалістично-романтичного, та вскорі використано їх на щось цілком иншого, брутального та звірського.

„Фаші ді комбатіменто", товариства боротьби повстали з товариств „ардіті", котрі зорґанізували Муссоліні та Габріеле Дінунчіо по поразі під Капоретто для скріплення боротьби проти [illegible] Фінансувало ті товариства патріотичне міщанство а збрую та муніцію дістали вони вперве з державних складів, тоді, коли Дінунчіо збирався на свою авантурничу виправу на Реку (Фіюме). — Колиж фашисти пустилися рішучо на боротьбу з „безпосердною акцією" робітників, тоді станули отвором для них вже всі можливі арсенали та військові маґазини, а передовсім мошонки дідичів та фабрикантів.

Др. К. Трильовський.



# ДОПИСІ

## ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

### Торжество замкнення шкільного року української школи на „Савт Філаделфія".

Чи не одним з найболючійших питань на американській Україні є питанне рідної школи. Фактом є, що ми не змогли зорганізувати ні одної правильної школи, а се все, що ми називаємо українськими школами є тільки вечірними курсами для нашої дітвори. Значіння такої школи для нашого народу все є в певній мірі корисне, коли нема иншої школи, але для дітвори, перемученої осьмигодинною наукою в публичній американській школі, се є певною посвятою і пожертвованням здоровля, розривок, свобідної хвилі, чого не досвідчає дитина, що не потребує ходити до школи вечірної. Коли наші українські школи в Америці є доказом патріотизму наших братів, то українська дитина дає доказ посвяти.

Помимо маленьких засобів, якими розпоряджала школа і помимо обмеження часу, все таки наша школа веде до визначеної цілі. На жаль не ціле наше громадянство розуміє вагу школи, навіть не всі родичі, що мають діти в шкільнім віці уважають но свій обовязок посилати свої діти до школи. Тому школи наші не можуть розвиватися як слід.

Правдивим торжеством так для родичів як і для дітей було закінчення шкільного року, яке відбулося в однім з філаделфійських шкіл на Савт Філаделфія. Цілий шкільний комітет, як також і родичі зібралися численно на се торжество. Кількома гарними і щирими словами, подаючи вагу рідної школи для Українців на чужині. З черги д. В. Коцюбинський місцевий учитель, через дві годині перепитував дітей всего, чого навчилися за цілий рік. Читанне, писанне, нарис історії, географії і літератури України були предметом іспиту.

Декламації і співи зібрані привитали оплесками. З черги о. М. Кузьмак, котрий приходив на науку релігії, випитав катихизм, котрий діти відповідали гарно. Торжество скінчилося відспіванням народних гимнів.

Відтак забрав голос предсідатель Шкільного Комітету д. Г. Лесюк і в імени родичів висказав подяку і щире признанне учителеви д. Коцюбинському за його працю.

о. М. Кузьмак пояснив наше положенне так в старім краю, як і в Америці і накликував родичів, щоби як найбільше заінтересувалися школою, посилали до неї дітей, бо тепер така пора для нашого народа, що тільки рідна школа може поставити сильний фундамент під тревалий будинок української держави.

Відтак роздано дітям дарунки.

На конець забрав голос д. Т. Гриней. Подякував всім присутним гостям і родичам за участь в торжестві а особливо Шкільному Комітетови, якого предсідателем є д. Г. Лесюк.

Не всі однак родичі розуміють значінне рідної школи на чужині. Се гірко писати і є надія, що на будуче обудиться дух і в тих, що [illegible] собі виховання дітей в народнім дусі. По промові д. Гринея відспівано національний гимн і діти розійшлися до дому.

Григорій Лисюк,
предс. Школи.

# МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ЙОНКЕС, Н. Й. Тов. Подільська Січ подає до відома, що піврічний мітинґ відбудеться 22. липня, вівторок вечер о год. 7.30. Проситься всіх товаришів прибути бо суть важні справи до полагодження. Урядники і контрольори здадуть звіт з піврічного урядовання. Не [illegible] член заплатить кари $1, а урядник $2. — В. Мандзій, предс.; С. Пилипишин, секр.

К. Лаврінович.

# НОВА УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ.

(Нарис)

(Докінчення).

Ніщо инше, як тільки шуми революції породили співців пролетарського руху В. Еллана та І. Кулика, таких глибоко відчуваючих масовий здвиг революційних поривів і таких „зосереджено ударних" у своїх відчуваннях.

Збірка поезій І. Кулика „Зелене Серце", яка вийшла минулого (1923) року у Харкові, не дивлячись на те, що нагадує собою віршований записник, усе-ж таки, як каже проф. Олександер Білецький — „є переживання цілої групи, від якої він сам відірвався:***)

Переживання ці в І. Кулика гармонійні навіть там, де він одночасно говорить про революцію, боротьбу працю й кохання.

„І так солодко, солодко до сльоз
Ще глибше тебе кохати:
І за те, що в тебе туберкульоз,
І за те, що в тебе торговка — мати,
І за те, що в Червоній Гвардії
Ти мені перевязувала рани,
І за те, що в гетьманській „варті"
Разом з нами тебе карано..."

Слідом за цими двома „активниками" й співцями революції" йдуть ті, що повстали від ґрунту, як народні інтеліґенти, але прийшли до Революції, як її співці. Добра вона, чи лиха? Абсурдна, чи мудра? — Ніхто не сміє сказати того, чого не може відчути бй зрозуміти. „Слушайте Революцію!" — сказав Ол. Блок і це його найбільша правда. Її слухають — М. Йогасен, В Алешко, Т. Осьмачка, Вонерян Поліщук (не змішувати з Климом Поліщуком, який уже три роки перебував на еміґрації!), М. Долонто, М. Хвильовий, В. Сосюра, А. Панів, І. Сенченко, О. Корж і багато инших, що творять собою однолите духовеество „Гарту" та „Плуга".

Багато їх і всі вони нові, а через те саме важко тут щось говорити про них, бо що співають вони „там" не чуємо ми „тут"... Однак, говорити треба і ми бодай коротенько постараємося зазнайомити з характером їх творчости.

І так, у Йогасенові бачимо впертого працьовника мистецького слова. Його збірки поезій „Д'гори" (1921) і „Крокове коло" (1923) свідчать про те, що він помимо „майстерства", відчуває красу того, що було занедбане його попередниками. Тому власне знаходимо в нього довгу низку давно покинутих слів, які своєю звучністю иноді просто зворушають.

В. Алешко — лірик стилю „левих" російських поетів в роді В. Шершеневич, Г. Петніков та Б. Пастернак, однак оспівуючи красу життя й природи, він наскрізь український, що видно з його „Громодар".

Т. Осьмачка пробує використати скарб мистецького українського слова в старих зразках народньої творчости. Наслідок цих спроб — збірка „Круча", яка вийшла в 1922 році накладом київського видавництва „Слово".

Але найцікавійші із них усіх є В. Поліщук — палкий поет життя з усіми його проявами смутку й радости, стремління й розчаровання, — хоча останне гине в його захопленні боротьбою. Помимо свого хисту, ність. Є автором декількох поем і збірок, з яких найкраща „Книга Повстань" (1922) і найцікавійша „Радіо в житях" (1923). Вірш його писаний занадто вільним метром, що дуже часто не має в собі ніякого ритму, але, очевидна річ, це ще не є причиною виносити який будь осуд. В. Поліщук — поет без „осуду". Він щойно починає знаходити себе...

М. Долento також. Шукання його започаткувалося символізмом в роді Загул і зупинився на сучасному реалізмі яким переповнена вся його сучасна творчість.

Неґиразно виступає М. Хвильовий, а то певно тому, що прозаїк із нього далеко більший, ніж поет. Остання збірка його стюдів „Осінь", яка щойно вийшла у світ, являється справжньою несподіванкою для тих, що боялися за нашу прозу.

Инші, як В. Сосюра, А. Панів, О. Корж, та С. Сенченко — хоч і творять, але ще вчаться і це добре. Ще не так вони шпорталися в ріллі, або довбалися у вуглиних шахтах, а тепер усі поети сучасного Про них можна булоб сказати дуже багато, але тоді прийшлося б говорити і про тих усіх, що ще й досі перебувають у цілковитій невідомости.

Досі було в нас так, що хто із молодих мистців, особливо тоді, коли вони були селянами чи робітниками, не мав попертя із боку якого будь патентованого „корифея", мусів животіти в нікчемній ролі наслідувача „загально визнаних форм" або безслідно гинути.

Тепер цього не може вже бути. Перед ведуть якраз ті, що самі від ґрунту, і вони не забудуть тих, що коло ґрунту. Запорукою цього є „Гарт" і „Плуг", які обєднують ці сили.

Можливо, що в них багато ще є непевности, й помилковости, але, творячи сучасне, важко не помилятися і це мусять памятати лише ті, що взагалі нічого не роблять. — Сучасний стан української лірики світчить про її безперечний розвиток і цього досить, щоби бути спокійним за її майбутність...

1924 р., червень, м. Львів

***) „Двадцять років нової української лірики", „Плуг", [illegible] збірник перший. Харків, 1924 року.

# З ПОЛІТИЧНИХ СПЛЕТЕНЬ.

Мадярська газета „Немзеті Уйсаг" містить вістку, начеб польське правительство повідомлено довірочно про переговори д-ра Бенеша із советами у справі віддачі Відкарпатської України радянському союзови Числячись поважно з можливостю здійснення свого пляну, пише газета, Бенеш робить горячкові приготовання в Парижі Римі і Лондоні. Ся справа на думку мадярської часописі, викликала, в міродатних польських кругах велике враження. Побоюються вони, що Ерріо, котрий прихильний для Росії, не спротивиться сьому. В добре поінформованих мадярських кругах заявляють, що в сьому разі йде про створенне совітського коритаря до Чехо-Словаччини. Колиб цей плян здійснився Мадярщина рішучо домагати [illegible] договору з Тріяном.

## НОВІ КНИЖКИ

### ЯК СТАТИ ГОРОЖАНИНОМ СПОЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ. З ДРУКАРНІ „СВОБОДИ".

Підносити вагу американського горожанства для всякого що живе в Сполучених Державах, видай зовсім зайво. Всякий іміґрант назбирав таких причин з власного життя немало, а хто не стане, той назбирає їх незадовго ще більше, бо американський конгрес, що далі, то все більше заострює приписи про людий, які живуть у сьому краю, не хочуть ставати його горожанами. Від довшого вже часу, приміром, заповідається закон про примусову реґістрацію всіх чужинців, себто всіх іміґрантів, що не стали горожанами. Правда, покищо такої реґістрації ще не ухвалено, але її дуже легко можуть несподівано ухвалити, і не можна буде дуже й дивуватися такому законови, бо від часу війни в усіх краях світа стали дивитися з підозрінням на чужих людий.

Не диво, що послідними часами серед українських іміґрантів рух за вибиранням горожанських паперів сильно зріс. На загал можна сказати, що дуже мала частина українських іміґрантів збирається вертати на все до рідного краю та що просто всі, які тут остаються, є твердо переконані про потребу ставати горожанами їх добровільно прибраної вітчини. З тої причини книжочка про те, як ставати горожанином Сполучених Держав, являється появою на часі.

Видана „Свободою" книжочка відзначається двома головними прикметами, якими така книжочка відзначатися повинна. Вона є повна, і вона є коротка. Вона повна, бо подає просто всі відомости, які повинен знати той, хто хоче стати горожанином, як всякі приписи про вибирання перших та других паперів, переслухання, вступні та кінцеві, признання і т. д. Там є постанови про горожанство малолітних та жінок, та постанови про втрату горожанства. До всего долучений довший спис питань, які можуть бути поставлені кандидатови до горожанства, подані по англійськи та в українськім переводі. До того ся книжочка зібрана коротко, в ній нема ні одного зайвого слова. Вона писана приступно й ясно.

Така книжочка повинна находитися в хаті кождого іміґранта. Як він ще не став горожанином, то вона придасться йому самому. Як він уже став горожанином, то з неї він буде знати, як помагати своїм знакомим ставати горожанами Сполучених Держав.

Ціна книжочки теж дуже приступна. Вона коштує всего 30 центів.

### СМЕРТЬ ВЕЛИКОГО „РЕВЕЛЯТОРА".

Помер голова відділу політично-пресового у Познанщині Франц Крисяк, який у свій час вславився тим, що доказував Полякам „документами", як Німці при помочі своїх марок сотворили Україну та Українців.



## ЗІЗД КЕРМАНИЧІВ ОСВІТИ НА УКРАЇНІ.

Дня 11. червня ц. р. почав у Харкові свої наради Всеукраїнський Зїзд ґуберніяльних та окружних керманичів політичної освіти (рівнозначне з позашкільною освітою — прим. ред.). До президії зїзду ввійшли: Затонський, Шумський, Логинів, Клочко, і Денисів. Перший реферат виголосив Шумський, в якому підкреслив значний поступ на полі політосвіти. В минулому році звернено було увагу на підготовку відповідального масового пропаґандиства, а в цьому році звертається увагу на низову роботу. Пропаґандистів треба формувати з робітничої маси як того вимають інтереси партії та ленінського набору. Другий реферат виголосив Логинів про біжучі завдання політосвіти. На селі треба розвести пропаґанду в першу чергу серед середняцьких елементів і притягнути їх до сільських будинків (сільбуди— це щось в роді комуністичних читален — прим. ред.) Дотепер між членами сільських будинків і хат-читалень було лише 10 — 20 прц. середняцького елементу. На протязі останніх 8-ох місяців скількість сільських будинків зросла з 600 до 1915, а скількість хат-читалень з 240 до 210 тому, що значна мінилася в сільбуди. Референт констатує, що праця поліквідації неписьменности дала також дуже позитивні наслідки. На протязі трьох місяців через ліквідаційні пункти пройшло 216 тисяч населення. Органи поалітосвіти замало звернули уваги на літературні угрупування „Плуг" і „Гарт". Обі ці організації слід взяти в орбіту своїх впливів дрібно-буржуазних елементів.







В. Будзиновський.

# В ДОРОЗІ ДО СВОЇХ

**Історичне оповідання (свобідно за Майом).**

(4)

Мені бачиться, що то не Перси. Бодай той що говорив з нами, ще менший перс, ніж я Турок. На нім лише одяг перський.

Чому так думаєте?

Він задобре говорить по турецьки і з турецьким мішає слова татарські. То був Татарин.

Або Татарин не може бути слугою Перса.

Може. Але що тут Перс має робити?

Англія ще далі відси ніж Персія, а проте я тут. На сім пункті турецької землі з цілого нашого товариства лише один Нуман — Турок. Я Інґліс, ви три Запорожці. Чомуж би ще й Перси не мали тут явитися !

Ваша правда... чи вартовий не вертає!... Але вже верхом, бо чути тупіт.

Юзуф підвівся і глянув понад траву в сторону ліса. Від ліса рвалися два їздці. Товариство схопилося на ноги.

Справді Кара Юсуф! — крикнув перший їздець, спиивши коня і зіскакуючи. — Що ти тут робиш, брате?

Чи то не Місах-мурза? Юзуф відповів, приступаючи до него. — Що ти тут, не дуже дивує мене. Але, від коли ти став Персом?

Місах стрепенувся і трівожно окинув оком товариство Юсуфа. Юсуф зміркував, що Місах не хоче бути пізнаний і недовіряє товариству.

Всі, що зі мною, мої приятелі, — Юзуф сказав, показуючи на своє товариство. — Той високий, кощавий турист з Інґлістану. Сі два, такіж Запорожці, як і я. Той пятий, Туркмен, слуга Інґліса. Слуга настілько, що дістає плату. Впрочім такий же товариш, як инші.

Чи я до суду віку буду стояти тут з випуленими на вас очима і роззявленим ротом, не знаючи з ким ми зійшлися? — Ліндсай спитав з досадою.

Вибачайте, — відповів Юзуф — але не я винен, що в Інґлістані не говорять турецькою мовою і не розуміють. її... Той Перс, не Перс. То Татарин, мій военний товариш і приятель. Він, не аби яка риба. Він татарський княжич, бо син татарського бея під перською межою.

Такий, що їсть сиру кобилину?

Ти може в перській службі, що на тобі і на твоїх товаришах перський одяг? — Юсуф спитав Татарина.

Мій слуга сказав мені, що ти сполошив злодіїв, що підкрадалися під мій таборик... Сам Бог прислав тебе сюди. Мабуть було би пропало все мое добро бо у мене, окрім вартового, всі спали. Може булиби й порізали нас. Ти спас мене і мою родину... То мій син, — Місах додав, показуючи на свого молоденького, може пятнацятьлітнього товариша.

Ти тут з родиною? Юсуф спитав.

Зі мною жінка і ще один син. Ходи до мене... разом з твоїми причину, яка мене завела аж товаришами. По дорозі почуєш причину, яка мене завела аж сюди і звела з тобою.

Юсуф переповів запросини Ліндсаєви. Він дуже радо згодився бути гостем татарського князя, бо мав нагоду наочне провірити, чи Татари їдять сиру кобилину. Товариство рушило до ліса. Попереду їхав Юзуф з Місахом.

Ти тепер в службі — спитав Місах.

Я службу взагалі вже покинув. Я тепер вже не Кара Юсуф ...став назад Запорожцем Осипом Сивеньким.

Що ж ти тут робиш, коли покинув службу у Турка? Ти все говорив мені, що тужиш за своїми Запорожцями... що хочеш вернути до них.

На се я покиув службу. Я вернув до моїх земляків, але їх не найшов. Вои були поселені над Вардаром біля Солуня. Тепер їх там вже нема. Турок загнав їх ще дальше, бо боявся, що будуть помогати християнським повстанцям. Я дізнався, що вони тепер в Малій Азії, десь в підкові Ірмака.

В анґорськім еялеті?

Мабуть. Сумніваюся, чи їх загнали би аж до силету Сівас.. Я до них. Ось тобі відповідь на твоє питання, що я тут роблю. Я в дорозі до моїх Запорожців скиталців. Лише не знаю, чи знайду їх.

Як вони в Анґорщині, то легко знайдеш їх. Улекшу тобі. Валі (намісник) Анґори великий приятель мого покійного батька...

Твій батько помер?... На його місце ти став беєм твоєї орди?

Місах не відповідав. Його лице захмарилося.

Може бейлик захопив брат твого батька? Ти розказував мені, що він важить а се достоїнство, то що валі твоєї провінції його великий приятель...

Валі зробив, що хоч орда була за мною, беєм став мій стрий. Не довго тішився сим достоїнством. І він вже небіщик... Решту розкажу тобі пізнійше, бо ось тут вже мій табор.

Маленький табор Місаха був споруджений так, що місце, на котрім могло поміститися дванацять осіб, тількож коний і чотирнацять мулів, обведено колодами постинаних дерев на котрі накидано повідтинаних вершків, шпилями на зверх. В таборі окрім коний і мулів, були тепер: одинока жінка Місаха, менший син і девятеро служби. Всі, хоч Татари, були одягнені по перськи. Нуман, Василь і Юрко лишилися з кіньми перед сею загорожию, Місах з сином, Сивеньким і Ліндсаєм увійшли до середини. В таборі вже ждала на них вечера. Ліндсай дивувався, що хоч було ріжне мясо, не було кобилини... ні нсирої, ні вареної ні жареної. І кобилячого молока не було.

Се мабуть тому, замітив пошепки, до Сивенького, — що ті Татари тепер не Татари, а Перси. Мандруючи як Перси, взяли на час мандрівки не лиш перські одяги, але й перську кухню.

Ся замітка пригадала Сивенькому, що його приятель ще не пояснив йому причини сего перського замаскования. Йому ще дещо не було ясне отже він звернувся до Місаха з питанням:

Як я маю розуміти твою подорож? Твій слуга, що під лісом стояв на варті і звістив тебе про нас, говорив нам, що ваша дорога на Адану. Ти сказав мені, що прямуєш на Анґору. Місце нашої стрічи вказувало би, що правду говорив слуга. Дорога з ерсерумських сторін до Анґори йде просто від сходу на захід. Ти йдеш майже просто на полудне. Також не збагну, нащо ти себе і своїх переодяг з перська...

Ходи зі мною, — Місах відповів. — Поясню тобі все... Коли ти вже тут нагодився мені і вже зробив мені велику прислугу, бо прогнав туркменських опришків, то я загадав до решти використати стрічу з тобою. Може даш мені яку добру раду, або й поможеж. Я в ситуації дуже скрутній.

Місах встав і вийшов з загороди. За ним вийшли Сивенький і Ліндсай. Місах підвів їх під кущі кількадесять кроків від табору і сів. Біля него сів Сивенький, Ліндсай стояв і чіхався в потилицю.

Чому не сідаєте? — Сивенький спитав його.

Правду кажучи, в вашім товаристві скучно, — Ліндсай відповів. — Говорите мовою якої не розумію. Я мушу ждати аж ви десь колись переповісте мені дещо по англійськи. Вже смеркає, звірина зачне нишпорити по лісі. Возьму рушницю і піду на засідку над ріку. Може вполюю що.

Сивенький переповів його слова по турецьки Місхатови.

Сохрани Господи! — Місхай скрикнув з жахом. — Можливе що за мною йде погоня. Я нарошне засіт тут, на боці від шляху, щоби погоня, як іде і наздожене мене, пішла далі, поуз мене лишаючи мене за собою. Стріли справили би погоню просто сюди. Як хоче полювати, нехай іде з луком.

Він лука не має.

Дістане від мене.

Місах встав і пішов до табору.

Ви стріляєте з лука? — Сивенький спитав Ліндсая.

Кожда дитина втне таку штуку. Але, чи вцілить, то друге питання.

Місах каже, що за ним іде погоня, отже стріляти з рушниці в сусідстві його табора небезпечно. Він пішов принести вам вам свого лука.

Спробую.

Місах приніс лука і пару стріл. Показав Ліндсаєви, як ціляти і сей відійшов пробувати щастя старинною зброєю. Місах сів біля Сивенького і став розказувати:

Мій батько помер, але не своєю смертію. Погиб від скритовбийчої стрили. Зараз по похороні мого батька валі проголосив беєм мого стрийка. Я зразу доміркувувався, потому й провідав хто вбив мого батька. Знаючи, що як пімщуся, то заплачу за се власним життем, я заздалегідь приготовив мій побіг. Весь мій маєток продав. Жінку і обох синів я вислав наперед під опікою найвірніших зі служби мого покійного батька. Запевнившися, що ніхто не знає, куди вони поїхали, я запросив убийника мого батька до себе. Скоро прийшов, я його за горло і повалив на землю.

„Ти собако", кричу до него, „вбив мого батька, тепер дістанеш за се заплату!" Він божився, що то неправда, що його хтось оклеветав. Сі викрути не помогли йому. Я його звязав закнеблював і випалив йому очи. Лишивши його так в моїй хаті, я сів на коня і почвалав слідом за моєю валкою. Ціль моєї вандрівки Анґора, бо валі Анґори великий приятель мого батька і лютий ворог ерзерумського намісника. Ґадаю, що в Анґорі буду безпечний.

Колиж бо ти йдеш шляхом на Адану не на Анґору.

(Дальше буде)

# РАМЗЕСІВ СКАРБ.

(Із египетських оповідань Геродота).

Король Ремзес мав дуже великий срібний скарб. акТого не мав ні один із його наслідників. Скарби ці хотів Рамзес заховати для себе, тому велів побудувати камінну комору. Комора була так збудована, що одна з її стін творила зовнішню стіну його палати. Але хитрий будівничий придумав таке. Один камінь уложив так, що двох людий а навіть один могли легко вийняти його.

Коли комора була готова, казав король занести до неї свої скарби.

Минув якийсь час. Будівничий занедужав смертельно. Казав прикликати до себе своїх синів (було їх два). Оповів їм, як то він подбав за них, що мати-муть великий маеток. А саме при будуванню королівської комори придумав хитрощі. І пояснив їм докладно, як той камінь можна виймати. Подав їм віддаль і сказав, що будуть королівськими скарбниками, коли про це будуть старатися.

Коли батько помер, сини, негайно взялися за діло. Нічю пійшли до королівської палати. І зараз найшли цей камінь у будівлі, витягнули його легко й забрали відтам богато скарбів.

Коли опісля король припадково отворив комору, дивувався, що в начинях бракуе срібла. Та не знав, кого мае обвинувачувати, бо печатки були ненарушені а комора добре зачинена. Колиж прийшов у друге і в третте тай бачив, що зі скарбу бракуе все більше (бо злодії не переставали красти), зробив ось так. Вилів поробити сильця на ноги й поукладати їх довкола посудин із скарбами.

Злодії прийшли як звичайно. И один втиснувся до середини. Та як лише підійшов до посудини, зараз зловився на сильце. Ледви побачив, що з ним є; кликнув на брата, оповів йому як справа маеться. Приказав братови прийти мерщій до нього й відрізати йому голову, щоби не бачили його та щоби не пізнали і щоби і брата не покарали. Брат зрозумів у чому діло. Послухав і зробив, як гамтой велів. Потім назад заложив камінь і пійшов до дому, забравши зі собою братову голову.

Настав день. Король пійшов до комори і переляканий побачив у сильци тіло злодія без голови. Одначе комора була ненарушена; не було ні входу ні виходу. Не знав иншої ради, тому зробив так. Велів тіло злодія повісити на мурі і поуставляв вартових. Приказав їм уважати, а цього, що плакав би і нарікав би, схопити та припровадити до нього.

Неньку боліло серце дуже, що трупа повішено. І каже вона синові, що ще остався живий, щоби якимсь способом доказав цього, що здійме братового трупа й похоронить. Коли не зробить цього, загрозила, що пійде до короля й скаже, що скарби мае її син.

Мати наставала дуже на сина. А він, як не вговорював її, ніщо не був в силі вдіяти. Тому придумав таке: Приготовив собі ослів, мішки, наповнив вином, навантажив їх ослам на хребти і пігнав їх. А як переходив попри людей, котрі стерегли повішеного трупа, витягнув із двох мішків заткала. Вино пустилося цюрком, а він давай битися по голові й кричати що сили, начеб не знав, до котрого осла насамперед забратися. Ледви вартові побачили, що вино випливае, побігли з посудинами на дорогу, ловили випливаючи вино до начинь і пили скільки влізлося. А він кричав то на цього то на того вартового, начеб був дуже сердитий. Вартові вговорили його вкінці. І здалося гнів його вспокоївся по якійсь хвилі. Він попровадив осла на бік і знову привів усе до порядку. Почали ще розмовляти зі собою. А як один із вартових розсміяв його якимсь жартом, дав їм іще один мішок. Отже посідали вони там, так як були, й пили. Взяли й його між себе і казали, щоби остав із ними і пив. Він послухав вартових, остався. А що вони при цьому пирі були дуже приятельські, дав їм і другий міх. Здорово пили вартові, тай позасипляли таки на цьому місці. Надійшла ніч. Тепер брат зняв трупа, поклав його на сла. І пігнав ослів до дому, бо сповнив приказ своеї матери.

Повідомили короля, що хтось украв трупа злодія. Розлютився король вельми. А що конче хотів дізнатися, хто придумав цей новий підступ, зробив ось так. Приказав своїй дочці щоби приймала кожнього у себе та щоби від кожнього жадала, хай оповість їй про найрозумніщий і найбезсоромніщий вчинок із свого життя. Отже хто їй оповість історію про злодія, цього мае придержати і не пустити.

Дочка сповнила батькове бажання. Злодій довідався, чому вона так зробила, хотів перехитрити короля і зробив ось так: Вірізав у свіжого трупа рамя, забрав його під плащ і так пійшов до королівної. Колиж вона спитала його, так як і инших, оповів він: його найпоганіщий вчинок є, що він свому братови, який попався в сильце у королівській скарбниці, — відрізав голову, а найрозумніщий його вчинок, що впоїв вартових і зняв повішеного трупа свого брата.

Як почула це королівна, кинулась до нього. Та злодій простягнув був до неї в темноті рамя трупа. Королівна схопила рамя й держала; думала, що його держить за рамя. Але злодій випустив ромя й утік дверми.

Коли й це сповістили королеві, не міг начудуватися великій хитрости і сміливости цього чоловіка. Вкінці розіслав послів по всіх містах і велів сповістити, що признае йому безпеченство й обіцяе йому великі дарунки, коли стане перед його очима. Злодій повірив королеві й прийшов.

А Рамзес висказав йому свій подив ідав йому свою дочку за жінку, як найжартовливійшому з усіх людий. А саме так думав король: Єгиптяне перевисшають усіх инших людей, але цей перевищае всіх Єгиптян.

Переклав
Михайло Ценевенко.



# З ПСИХОЛЬОҐІЇ ЗВІРЯТ.

Нові природні науки розяснили нам останніми часами дуже богато незнаних, цікавих подробиць із життя звірят і ростин. Ми пізнали і зрозуміли богато такого з життя природи, що перше для нас було зовсім недоступне. В нових часах розвинулась нова галузь природничих наук, т. зв. **зоопсихольоґія.** Вона пояснює нам душевне життя звірят. Головні заслуги на цьому полі поклав Француз **Фабр.** Він родився 1823 року. Прожив 94 роки. Був народнім учителем. Хоч усе цікавився комахами, то правдиву научну працю зачав щойно на 70-ому році життя, як пішов у відставку. Видав кільканацять томів „Етнольоґічних споминів", два томи „Про мурашок" і богато инших. Знані е його оповідання про геройство оси, яка бореться з їдовитим тарантулем (тарантух, волоський павук *Aranea tarantula*), про жорстокість иншої оси, що на обезсиленій гусениці складае яечка, щоби її потомки жили живим мясом гусениці; про історію чмелів або скорпіонів, що до місяця ходять парами, а по весіллю молода зїдае молодого.

Перед фабром природника (сміло можна сказати) обмежувалися в дослідах життя комах до: числення ніг, усиків, мірення на міліметри їх кадовба, та ще хиба побіжно згадували де вилягаються, чим живляться. Противно фабр. Він слідкував комаху від хвилі як вилолася з яечка аж до її смерти. Розслідживав як комаха уладжуе свое життя. Відкрив, що і **комахи мають ум, ба навіть високо розвинений.** Дальше на доказах виказав, що **всі орґанічні істоти, навіть ростини, є обдарені до деякої ступені інтеліґенцією, а рівночасно всі мають інтуіцію** (інстинкт при помочі якого пізнають відразу дану річ). Фабр відкрив нову правду, що звірята жиють власним духовим життям. Фабр доказав теж нестійність теми з байки про „Сверщка і мурашку", в якій оповідається, що як настала холодна осінь сверщок (коник-стрибунець) іде до роботящої мурашки, щоби помогла йому в біді. Та байка повстала на основі хибного погляду на життя комахкомах. І Фабр доказуе це у поезії (бо Фабр був і поетом). „Процес коника-струбунця з мурашкою". Коник струбунець перестае жити з першим холодним подувом осені. Вистарчить йому як пожива, кілька капель солодощів, висcаних із мягкої кори якоїсь галузки. „Обурює мене байкар, коли каже, що зимою ти йдеш шукати комашок, хробачків, зеренців, ти що не їш ніколи. Бо і щож ти робив би зі збіжжам. Маєш свою солодку криницю і більше не жадаєш. Що тебе обходить зима! Твої потомки, укриті під землею, дрімають, а ти засипляєш сном, із якого вже не пробуджуєшся. Тіло твое розпадається на куснички. І котрогось дня знаходить твое тіло влізлива мурашка. Бере твою нещасну, висушену шкіру, випорожнює твої груди, крає тебе на куснички і складає наче вудженину до комори, як знамените заосмотрення на зиму, на час снігу".

„Ось правдива історія, далека від цього, що оповідае байка. І щож, до ката, думаете про це, ви збирачі талярів, ви череваті, з грабіжницькими пальцями що правите світом при помочі своїх огнетривалих кас? Пускаете в світ вісти, ви нікчемні, що мистець ніколи не працюе, що повинен терпіти, за свою глупоту. Так мовчіть бодай, бо коли коник-стрибунець пробе кору винної лози, ви йому забираете його напиток, а потім його самого зїдаете мертвого".

Так „процес конника-стрибунця і мурашки" рішено в останній найвисщій інстанції великого вченого а заразом поета, в користь дотеперішнього обвинуваченого, погорджуваного коника-стрибунця.

Вдячна Франція поставила великому свому вченому з нагоди сотих роковин уродин Фабра (1923) памятник у місті Мільо. Недалеко цього міста, в селі Сан Леон, уродився Фабр а працював у місті Леріняи. На памятнику зображений Фабр, як через побільшаюче скло приглядається комасі.

Слідами Фабра пійшли й инші і так дальше розсліджували життя звірят. І дивуються, що на протязі стільки століть люде й не догадувалися, що світ довкола них такий цікавий. Инші вчені (як прим. німецький природник — Бельше, бельґійський письменник Метерленк) доказують, що у звірят і ростин є любов, інтеліґенція. Доказують, що **звірята відчувають і розріжняють красу.** Деякі вчені доказують, що є деякі роди звірят, що мають **естетичній змисл.** Так приміром оповідають, що султан Марока мав уласкавленого льва. Лев цей у присутности гарних жінок поводився дуже лагідно, а в присутности поганих виявляв свое невдоволення. Знане є старинне оповідання про славного коня македонського короля Олександра Великого. Кінь цей звався Букефаль. Відмалював його славний грецький маляр Апель. (*Apelles*). Кінь на вид свого образу заіржав. Королеви малюнок коня не сподобався. На це відповів маляр, що кінь Букефаль ліпше розуміется на мистецві, як македонський король. Та це не зовсім правда. Бо коні і пси мають сильніщий нюх, а за те слабший зір. Люде мають сильніщий зір.

Коні і пси бачать слабо обриси предмету, що є коло них (науковий термін на це що звірята ці є: астиґматичні) отже пси і коні не можуть розумітися аж так дуже на естетиці, як це зазначено в оповіданню про Букефаля.

Та є звірята, котрі дуже добре бачать. Є то передусім: малпи, птиці й коти. „око сокола", „бачить наче рись" і подібні порівнання доказують, що нарід давно впізнав цю зоольоґічну правду. Запримічено також часто, що папуги добре розріжняють гарні особи від поганих. Таксамо малпи. Анґлійський зоольоґ Перті пише, що одинтигр у зоольоґічному огороді полюбив так одну молоду гарну жінку, що не хотів приймати поживи, коли вона кудись віділала — і вкінці згинув із голоду. Всі відвідувачі чудувалися ревови хорого тигра. Славний німецький природник Брем оповідае про папуґу, що залюбилася в його сестрі. Папуґа була вельми нечемна, але її відношення до Бремової сестри було просто зворушливе. З париського „Жанден де Плентс" утік був величезний шимпанс. Ніхто не міг його зловити, а перед дочкою доглядача показався величезний шимпанс справжнім боягузом. Малі малпочки є дуже полохливі — так як і птиці. Противно великі малпи: павяни, орангутани, шимпанзи є дуже небезпечні сотворіння — подібно як і лев, тигр і ин. Німецький зоольоґ Т. Дель (котрий написав богато книжок легким і цікавим стилем, із життя звірят) мав кітку, яку називав „Петра". І ця кітка знаменито розріжняла чоловіків від жінок. Перед чоловіками втікала.



## ПОЗІР! ПОЗІР!

Сим подається до відома всім нашим читачам, що присилаючи до поміщення ріжні оголошення до часописи „Свобода", треба рівночасно враз з оголошеннями присилати і належитість за них. Щоби читачі могли орієнтуватися яка належитість має бути прислана враз з даним оголошенєм, будуть ласкаві за кожде написане в оголошенню одно слово числити 2 цт. коли таке оголошенне мае 30 або більше слів. За оголошення котрі не мають 30 слів платиться 50 цнт. за раз. Виняток творять лишень відділи У. Н. Союза, котрих оголошення мають бути підписані місцевим урядом відділу. Всі оголошення мають бути присилані до адміністрації „Свободи" 5—6 день перед днем оголошення їх в часописи, так що колиби вимагала сего потреба, був час порозумітися зі сторонами. Сторони котрі не схотять пристосоватися і придержуватися повисших правил, не можуть відтак нарікати на часопись, що непоміщено їм оголошення чи оголошень.

Адм. „Свободи".